

REHABILITERINGSPSYKOLOGI

CHALOTTE GLINTBORG, PH.D., LEKTOR & FORSKNINGSGRUPPELEDER

KLINIK FOR HANDICAP & REHABILITERINGSPSYKOLOGI, AALBORG
UNIVERSITET

AALBORG UNIVERSITET

Baggrund for rehabiliteringspsykologi

5 års opfølgning (Glintborg & Hansen, 2021)

Psychosocial outcome following acquired brain injury in adults: 5-year follow-up study

Charlotte Glintborg¹ & Tia G.B. Hansen¹.

¹Aalborg University, Department of Communication and Psychology, Centre for Developmental and Applied Psychological Science, Denmark

Abstract

Introduction Acquired brain injury (ABI) is a life-changing event that may result in persistent or progressive psychiatric disorders. Several studies that investigated psychosocial consequences beyond 2 years after ABI have assessed ABI survivors at only one time-point with no longitudinal collection of data. Therefore, longitudinal studies are few; some indicate that psychological consequences may increase over time. In contrast to other studies. Long term depressed ABI

Konklusion 5 års opfølgning

- Fysisk QOL stiger over tid (fysisk fremgang udover det forventede. Vigtig information for både personer, der rammes men også professionelle (håb)

Trods det...

- Social QOL falder over tid
- Familieroller udgør stadig en udfordring (NB skilsmisserater fx. Kreutzer et al.,2007; Arango-Lasprilla et al., 2008)
- Depression stadig en udfordring
- Kvalitative data understøtter kvantitative fund. Fem temaer findes:
 - 2 temaer er relateret til individ påvirkning; Skam, selvforståelse og identitets dilemmaer
 - 3 temaer er relateret til rehabiliteringstilgangen: håb (mere fokus på), patologisering (der er brug for mere normalisering) og personlige kompetencer (brug for mere fokus).

INDTRYK & UDTRYK

tilfredshedsundersøgelse efter hjerneskade

Projektperiode: dec. 2017- april 2021

Resultater: spørgeskemaundersøgelsen

Inklusionsperiode: maj 2019 til april 2020

Oprettede i INDTRYK & UDTRYK	I alt	Besvarelser	Svarprocent af antal oprettede
Borgere	4429	1989	45%
Pårørende	3394	982	26%

Årsag til eksklusion af patienter i perioden 13/1 2020-1/4 2020

Årsag	Antal	Procent af ekskluderede i perioden
Patient orker/ønsker ikke	150	32
Patient har IT udfordringer	111	24
Patient har behov for hjælper	10	2
Personale vurderer pt. ikke kan indgå (f.eks. kognitive problemer, lav vågenhed)	166	35
Andet	34	7

Sammenfatning spørgeskemaer

- Samarbejdet med personalet er tilfredsstillende
- De fleste vurderer, at de har fået den træning, som de har brug for
- Overgang fra hospital til hjem er tilfredsstillende, mens kendskabet til GOP, samt inddragelse af pårørende er mindre tilfredsstillende.
- Samtaler om livssituation bliver ikke tilbudt systematisk
- De pårørende er belastede – belastningsgraden stiger med graden af funktionsnedsættelse

Psykologiens rolle på handicapområdet i DK

- Handicap har traditionelt været tænkt som fysiske og neurologiske funktionsnedsættelser, hvor psykologien ikke har haft en central plads,
 - personen med handicap kunne ikke profitere af psykologiske interventioner
 - betragtet ud fra en biologisk/neurologisk/medicinsk forståelse og ikke eksistentielt.

→ Forskning har dog gentagne gange vist at det at få og leve med svær sygdom og handicap påvirker en person psykisk.

Rehabiliteringspsykologi – definitioner, teorier og modeller

Psykologisk Rehabilitering

- En tilgang og en paraplybetegnelse for en række psykosociale indsatser/interventioner

Rehabiliteringspsykologi

The American Psychological Association definerer rehabiliteringspsykologi som følger:

”Rehabiliteringspsykologi er et specialområde inden for psykologien, som fokuserer på studiet og anvendelsen af psykologisk viden og kompetencer i relation til personer med funktionsevnenedsættelser eller kroniske sygdomme. Formålet er at fremme sundhed og velvære, uafhængighed og valg, funktionsevne og social deltagelse i personens videre liv” (American Psychological Association, 2015; vores oversættelse)

Rehabiliteringspsykologi

- Når et menneske rammes af sygdom, fysisk eller psykisk (kronisk eller periodisk), forandres ens liv og mange oplever som konsekvens psykologiske reaktioner.
- Psykologisk rehabilitering sætter fokus på psykologiske reaktioner på sygdom hos både klienter og nære pårørende og tilbyder interventioner til håndtering af disse.
- Et psykologisk speciale i USA og undervejs i flere nordiske og europæiske lande– endnu ikke i DK.

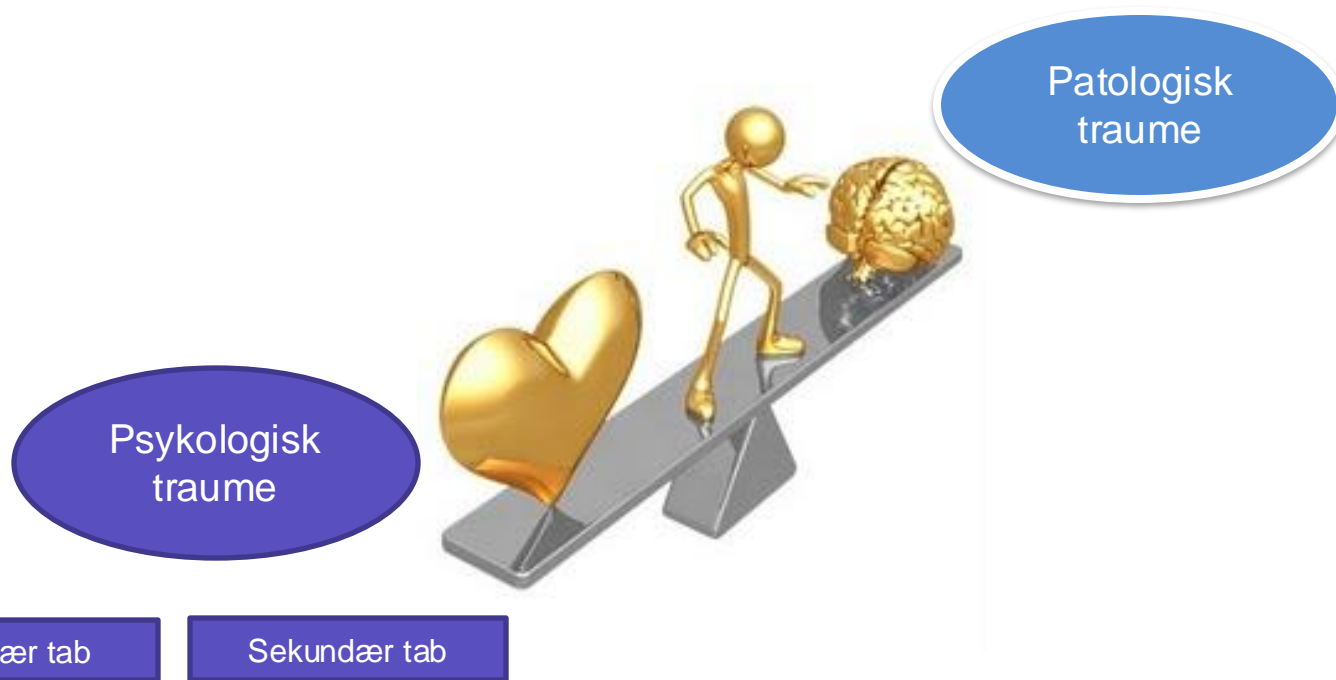

Snitflader til neuro- og sundhedspsykologi

- Neuropsykologers primære ærinde i den akutte og subakutte fase er at frembringe viden om kognitive funktionstilstand og ikke nødvendigvis at tilbyde samtaleforløb til den ramte eller pårørende i krisetilstande og transitioner, som er noget af det, der ligger som en central opgave hos rehabiliteringspsykologer.
- Sundhedspsykologien, der beskæftiger sig med, hvordan psykologiske, sociale, kulturelle og adfærdsmæssige faktorer hænger sammen med sundhed og sygdom – f.eks. livsstil og sundhedssammenhænge. Psykosomatik.

Traumeforståelser: Det patologiske OG det psykologiske traume

En sygdom er også en psykologisk/eksistentiel udfordring

- **Det primær tab**
 - Tab af:
 - Funktioner
 - Positioner
 - Det liv man havde
 - Arbejde
 - Osv, osv, osv
- **Sekundær tab**
 - Mødet med systemet (umyndiggørende praksis, oplevelser af ikke at blive taget alvorlig, talt ned til, følt sig uligværdig behandlet, mv. → års traumatisering → overfølsomhed når noget minder om det i andre sammenhænge → barriererne/forsvar er oppe (gør det svært at vise sårbarhed)

Uddannelse & Forskningscenter: Klinik for Handicap- og Rehabiliteringspsykologi, AAU

AALBORG UNIVERSITY

KLINIK FOR HANDICAP OG REHABILITERINGSPSYKOLOGI

CENTER FOR DEVELOPMENTAL & APPLIED PSYCHOLOGICAL SCIENCE / FORSKNING / KLINIK FOR HANDICAP OG REHABILITERINGSPSYKOLOGI /

FORSIDEN FORSKERE FORSKNING PUBLIKATIONER UDDANNELSE POLICY FAQ NOTABENE

KLINIK FOR HANDICAP OG REHABILITERINGSPSYKOLOGI

FORSIDEN >

FORSKERE >

FORSKNING >

PUBLIKATIONER >

UDDANNELSE >

POLICY >

FAQ >

NOTABENE >

KLINIK FOR HANDICAP OG REHABILITERINGSPSYKOLOGI (CENTER FOR DISABILITY AND REHABILITATION PSYCHOLOGY)

Klinik for handicap og rehabiliteringspsykologi beskæftiger sig med et specialområde indenfor psykologien, som fokuserer på studiet og anvendelsen af psykologisk viden og kompetencer i relation til personer med et handicap (fysiske og psykiske lidelser) eller kroniske sygdomme. Formålet er at fremme sundhed og velvære, uafhængighed, valg, funktionsevner og social deltagelse (inklusion) i løbet af personens liv ved hjælp af psykologiske tilgange, interventioner og jobudvikling.

Rehabiliteringspsykologi er endnu ikke anerkendt som specialområde indenfor psykologien i EU, modsat f.eks. USA, hvor man også kan blive specialist i rehabiliteringspsykologi. Sundhedspsykologer, neuropsykologer og andre psykologer, der arbejder med handicapgrupper, tangerer dog området. Flere europæiske lande (f.eks. Tyskland, Norge og Sverige) har endvidere de seneste 10-15 år etableret selvstændige forskningscentre indenfor rehabiliteringspsykologi. Oprettelsen af Klinik for handicap og rehabiliteringspsykologi er også led i bestræbelserne på at gøre op med den traditionelle opfattelse af psykologi, der kun handler om sygdomme og lidelser, og som kun handler om at helbrede og ikke om at hjælpe mennesker med at leve et godt liv.

only about broken bodies or brain nor legislation/society factors, but also about psychological consequences of living with a disability.

Rehabilitation Psychology
Life fully realized

AALBORG UNIVERSITET

- På Klinik for Handicap- og Rehabiliteringspsykologi har vi fokus på, hvordan vi med **målrettet psykologisk støtte** kan modvirke de alvorlige psykiske problemer, som mange med et handicap udvikler. Det handler om at **se bag om diagnosen og ind til mennesket** - for derigennem at fremme sundhed, velvære og social deltagelse på trods af sygdom.
- En tilgang, et værdisæt/menneskesyn → en kultur.

PSYKOLOGISK INTERVENTION TIL PERSONER MED ERHVERVET HJERNESKADE

– ET SYSTEMATISK REVIEW

Af Cecilie Marie Schmidt Thøgersen¹

Psykoterapeutiske forløb til borgere med en erhvervet hjerneskade (ABI) er en ret ny type rehabiliterende indsats, hvorfor der findes begrænset forskning på området. Kliniske erfaringer og tidligere forskning tyder dog på, at blandt andet tredjebølge kognitive adfærdsterapeutiske interventioner kan anvendes til intervention over for psykosociale følger efter ABI (Gómez-de-Regil, 2019).

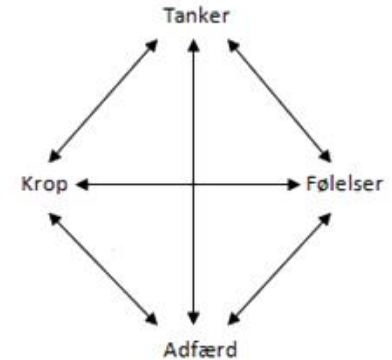
Dette review søger gennem bibliografisk søgning i fire databaser at kortlægge forskningen i individuelle psykologiske terapi-forløb i forbindelse med ABI. Formålet er at belyse effekt og betydning af tredjebølge kognitive, adfærdsterapeutiske interventioner til denne målgruppe, målt på parametrene angst, depression, livskvalitet, agency og selvomsorg. Reviewet inkluderer 10 studier, som bidrager med anvisninger for videre forskning og klinisk praksis. Interventionerne vurderes at have god effekt for klientgruppen, når der laves tilpasninger i struktur/form, fokus/indhold samt sessionernes forløb.

Rehabiliteringspsykologiske interventioner

Interventionerne

- Kognitiv adfærdsterapi (KAT)
 - 2. generation KAT:
 - Med fokus på caseformulering, psykoedukation, terapi som samarbejde mellem terapeut og klient
 - 3. generation KAT:
 - Med fokus på mindfulness og compassion-fokuseret terapi, Acceptance and Commitment Therapy
 - Dialektisk adfærdsterapi, Meta kognitiv terapi
- Samt nyttige perspektiver fra
 - Narrativ psykologi / identitets-rekonstruktion
 - Menneske-dyr-interaktion / dyreassisterede interventioner / assistancehunde
 - Sorg, tab og meningsfuldhed

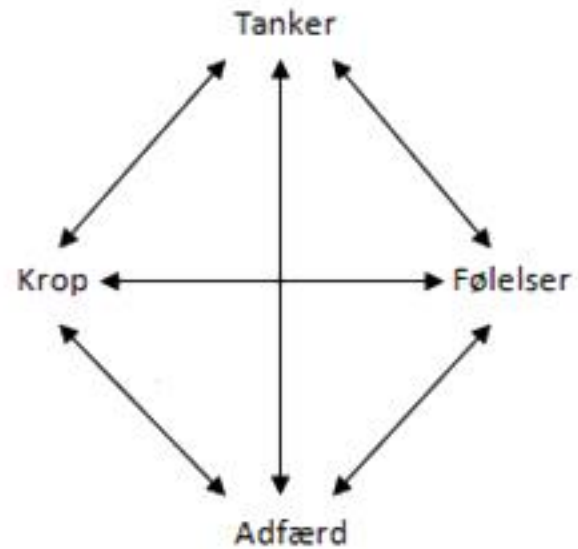

Tredje bølge kognitiv adfærdsterapi

- Til forskel fra første og anden bølge af kognitiv adfærdsterapi, forsøger disse retninger ikke at ændre på personers negative tanker og følelser, men på personens forhold til, at disse optræder i personens indre.
- Fokus er i stedet på at reducere undgåelsesadfærd og på at styrke selv-accept og selvomsorg, og hver retning har udviklet en metodisk tilgang til dette i klinisk praksis. Disse interventionsformer har ydermere det til fælles, at de alle inkluderer mindfulness.

Den kognitive diamant

KAT i Rehabiliteringspraksis

- Forstå handlinger og adfærd i konteksten

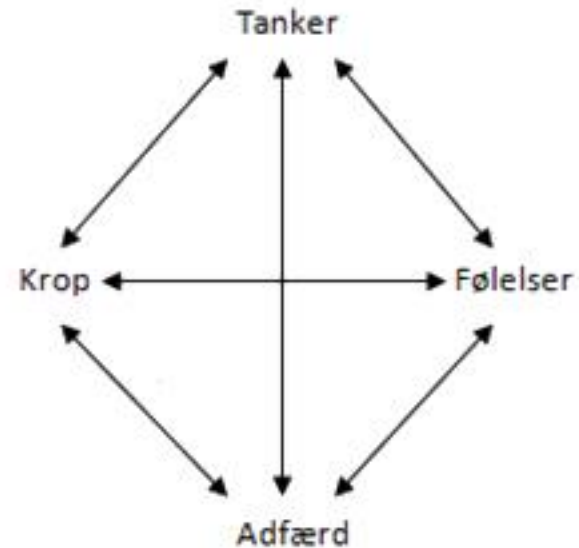

Psykologiens bidrag

- Forstå handlinger og adfærd i konteksten

Funktionel kontekstualisme:

- Al adfærd (inkl. tanker og følelser) har et formål/funktion i den givende kontekst
 - Samme adfærd kan have forskellig funktion i forskellige situationer

Forstå følelsen bag adfærden

- Udadreagerende/truende adfærd
 - en afmagtsreaktion
 - en reaktion på en følelse
 - en reaktion på ikke at blive forstået
- Konfliktåndtering – **magtanvendelser**
– **anerkendelse/validering**

BackUp© interventionsprogram

- 2 interventionsprogrammer:
 - Pårørende
 - Klienter
- Integrerer kognitiv adfærdsterapi og et narrativt perspektiv

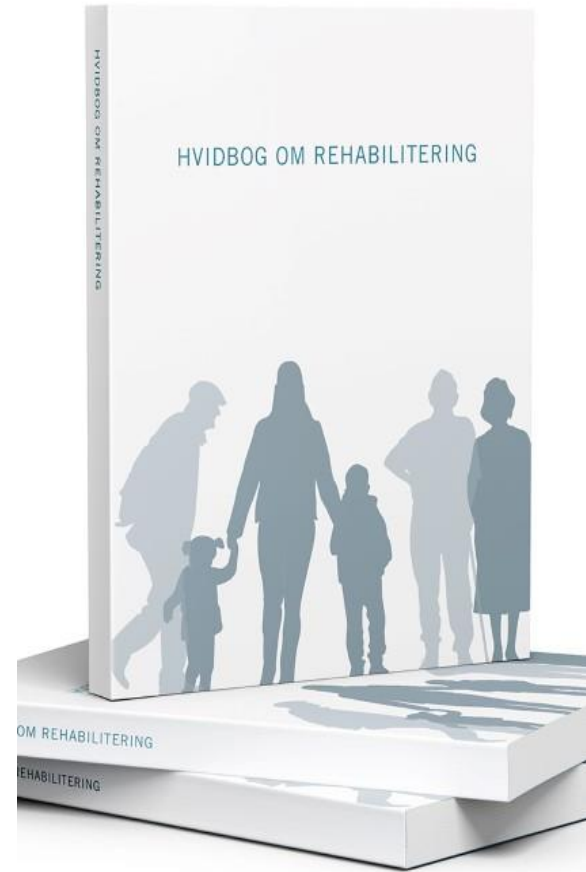
BackUp©

For voksne med erhvervet hjerneskade

Hvidbog 2.0

Overordnet fokus

- Til trods for, at vi siden 2004 har talt om at rehabilitering skal afspejle en helhedsorienteret og biopsykosocial tilgang, synes rehabiliteringen dog fortsat i mange sammenhænge primært at rette sig mod genskabelse af fysiske funktioner i hverdagen og vedligeholdelsestræning – med andre ord fysisk og funktionel genoptræning, og ikke et helhedsorienteret fokus hvor også personens eksistentielle situation indtænkes.
- På andre områder, som f.eks. det sociale og det psykiatriske område kan der omvendt være en tendens til at nedprioritere den fysiske del/kroppen.

→ det psykosociale område

Vi siger vi laver (helhedsorienteret) rehabilitering.....

Men hvor godt gør vi det?

Ny definition af Rehabilitering 2022

Rehabilitering er målrettet personer, som oplever eller er i risiko for at opleve begrænsninger i deres fysiske, psykiske, kognitive og/eller sociale funktionsevne og dermed i **hverdagslivet**.

Formålet med rehabilitering er at muliggøre et **meningsfuldt liv** med bedst mulig **aktivitet og deltagelse, mestring og livskvalitet**.

Rehabilitering er en samarbejdsproces mellem en **person, pårørende, professionelle** og **andre relevante parter**.

Rehabiliteringsindsatser er **målrettede, sammenhængende og vidensbaserede** med udgangspunkt i **personens perspektiver** og **hele livssituation**.

Tænk tank for Rehabilitering

Tænk tank for Hvidbog om rehabilitering arbejder videre

26. apr. 2024

Tænk tanken for 'Hvidbog om rehabilitering' har udarbejdet otte handlingsforslag til at styrke arbejdet med rehabilitering. Tænk tankens arbejde med at sikre, at tankerne fra hvidbogen implementeres, fortsætter.

Nedslagspunkter

- Indefra-udefra perspektivet
- Se personen
- Rehabiliteringskompetencer

Aktørens oplevede perspektiv

Første-persons-perspektiv: et indefra-perspektiv:

Aktøren giver selv udtryk for sine holdninger, oplevelser og ønsker. Fagprofessionelle skal ved hjælp af relevante metoder få indblik i aktørens oplevede situation og oplevede behov. Aktørens ønsker og værdier skal tages alvorligt og tillægges værdi i beslutninger, der træffes af aktøren selv.

Anden-persons-perspektiv: et tilstræbt indefra-perspektiv:

Fagprofessionelles forsøg på at sætte sig ind i aktørens situation, oplevet af netværket. Der tales derfor med parter omkring aktøren (fx ven, tidligere kontaktperson, ægtefælle, børn mv.) Hvis aktøren ønsker disse udvalgte betydningsfulde andre inddraget

Tredje-persons-perspektiv: et udefra-perspektiv:

Fagprofessionelles syn på aktøren, baseret på en generaliseret forståelse af, hvad det vil sige at være klient/patient med en given diagnose/funktionsevnededsættelse/problemstilling.

Fagprofessionelle mener at kende klientens/patientens behov ud fra diagnosen/funktionsudredning/problemstilling

EN ENKEL BEVÆGELSE
MED STOR EFFEKT

PERSPEKTIV- SKIFTE SOM METODE

A F

IBEN LJUNGMANN

PPSYKOLOG OG PARTNER I INPRAXIS

Iben Ljungmann er psykolog og partner i inpraxis, hvor hun arbejder med supervision, konsultationer og undervisning ud fra et narrativt og systemisk grundlag. Hun er specialist i arbejds- og organisationspsykologi og har 10 års erfaring som konsulent, leder og VISO-specialist indenfor demensfeltet. Som det fremgår af artiklen, er hun særligt optaget af, hvordan man gør kompleks teori praktisk anvendelig, så det skaber ændringer i praksis fx i det pædagogiske og psykologiske arbejde med og omkring borgere. I denne bestræbelse har hun desuden arbejdet en del med observationer som konsultativ metode og aktionslæringsprocesser. Læs mere på www.inpraxis.dk

- At give slip i sit udefra-perspektiv på andres adfærd for at prøve at forstå deres indefra-perspektiver.
- I stedet for at observere, tolke, bedømme, diagnosticere og evaluere andre fra sit eget perspektiv prøver man at sætte sig ind i, hvad et andet menneske må tænke, føle, håbe på og have brug for hjælp til.
- Forstå den andens bevæggrunde.
- Det er ikke et spørgsmål om at finde sandheden, men et spørgsmål om at løsne op for fastlåste negative forestillinger om andre og gøre det klart for sig selv, at der findes adskillige perspektiver på sagen.

Se personen - Diagnoseluppen

Før hjerneskaden

Glemsomhed →

Distræt → charm

Snakkende → ba

Manglende overblik
du er

Ændret selv → p
traume

Mngl. impulskontrol → impulsiv

Efter hjerneskade

Glemsomhed → Huk. problemer

Distræt → kognitiv skadet

Snakkende → kognitiv skadet/stort
es

Manglende overblik →
frontallapskadet

Ændret selv →

Mngl. impulskontrol → impulsiv
personlighedsforandring pga skaden
(forpandelappen)

Mngl. impulskontrol →
frontallapskadet

Sygdomserkendelse/indsigt.....

Rehabiliteringskompetencer: T-kompetencer

Breddefaglighed

- Viden om bipsykosocial rehabilitering
- Vilje til samskabelse med borger/netværk
- Viden om koblingskompetencer
- Koordinerende evner og færdigheder
- Gode kommunikative kompetencer
- Teamkompetencer

Breddefaglighed

Dybdefaglighed

Tak for i dag

RG UNIVERSIT

